

Uporaba SSKJ pri pouku v osnovnošolski knjižnici

Use of the Dictionary of Standard Slovenian in Lessons in a Primary School Library

Gregor Škrlj

Izveček

Namen prispevka je predstaviti primer pouka uporabe in učenja dela s slovarji, natančneje s SSKJ (prvič se z uporabo slovarjev učenci srečajo že v 4. razredu). Podrobneje bo opisan pouk slovenščine v 7. razredu, kjer učenci poglobljeno spoznavajo in uporabljajo SSKJ ter doživijo drugačno poučevanje in skupinsko delo s slovarji (tiskanimi in elektronskimi).

Ključne besede:

Šolska knjižnica, pouk KIZ, IKT, učni listi, slovarji, SSKJ

UDK 811.163.6'374:027.8

Key words:

school library, lesson in Library and Information Knowledge, ICT, worksheets, dictionaries, Dictionary of Standard Slovenian

Abstract

The purpose of the paper is to present a sample lesson in using and learning to work with dictionaries, more precisely with the Dictionary of Standard Slovenian (students are first introduced to the use of dictionaries in the 4th grade). It describes in greater detail a Slovenian language lesson in the 7th grade, during which the students come to know and use the Dictionary of Standard Slovenian in-depth, and experience a different kind of teaching and group work with dictionaries (printed and electronic).

UVOD

V prispevku bosta predstavljena primer učenja uporabe slovarjev ter pouk slovenskega jezika v 7. razredu, kjer so učenci podrobneje spoznavali in uporabljali slovar slovenskega knjižnega jezika (dalje SSKJ). Na naši šoli v okviru

pouka šolski knjižničar že v 1. razredu učence seznanja s čitalniškim gradivom (slovarji, leksikoni itd.), v 4. razredu začnejo z redno uporabo slovarjev (enojezični, večjezični, vsebinski itd.), nato pa je v 7. razredu, v okviru pouka slovenskega jezika ter knjižničnih informacijskih znanj (dalje KIZ) izvedena ura s SSKJ.

DELO S SLOVARJI

Na naši šoli začnemo s podrobnejšo, sistematično uporabo in z učenjem uporabe slovarjev v drugem vzgojo-izobraževalnem obdobju (v okviru KIZ). V četrtem razredu se učenci pri pouku srečajo z večjezičnimi slovarji (pri tujem jeziku angleščina), s slovarjem tujk za razlago neznanih besed (pri neobveznem predmetu računalništvo), z učenjem iskanja besed (uganka meseca, učni listi pri pouku) ter v okviru dneva dejavnosti (skriti zaklad – iskanje besed in razlag v različnih slovarjih). Če se v določenem razredu pri posameznem predmetu pokaže potreba po delu s slovarji, se z učitelji dogovorimo ter pripravimo uro pouka (delo s slovarji v okviru družbe, likovne ali glasbene umetnosti, zgodovine, angleškega, nemškega ali ruskega jezika, izbirnega predmeta itd.).

Definicija besede slovar, ki je zapisana v SSKJ, pravi, da je slovar »knjiga, v kateri so besede razvrščene po abecedi in pojasnjene« (SSKJ 2014, str. 550). Učenci se pri uri seznanijo s širšo razlago, in sicer da so slovarji sezname besed, navadno izdani v knjižni obliki (v današnjih časih obstajajo tudi spletne različice), z abecedno urejenimi pojmi oz. besedami ter njihovo razlago.

Načrtovanje dela s slovarji ima večji pomen in doseže celoten razred, kadar se lahko KIZ poveže z rednimi urami pouka v okviru posameznih predmetov. Ob prebiranju učnega načrta za slovenščino smo ugotovili, da se je smiselno povezati z učiteljicami slovenščine v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju, saj

imajo v učnem načrtu za 7. razred načrtovano obravnavo SSKJ.

POTEK URE V 7. RAZREDU

Za obravnavo SSKJ so po učnem načrtu predvidene 3 pedagoške ure. Prvo uro izvede učiteljica v razredu, nato pouk poteka v knjižnici, kjer pripravimo čitalniško okolje, oblikujemo skupine, pripravimo gradivo ter učne liste. Vsako učno uro začnemo z uvodno motivacijo. Prvič je na i-tabli prikazan kviz, ki ga je ob 2. dopolnjeni in deloma prenovljeni izdaji SSKJ pripravila založba Mladinska knjiga. Učenci se na kratko preizkusijo v znanju, poznavanju slovenskega jezika in dobijo takojšnjo povratno informacijo (povezava je dostopna tudi v spletni učilnici šolske knjižnice).

Po uvodnem delu še enkrat ponovijo definicijo besede slovar, nato jim je predstavljena tiskana, posodobljena izdaja slovarja v dveh delih (pozornost se preusmeri na mizo z vsemi izdajami SSKJ, kar jih premore naša šolska knjižnica). Ob tem je vedno zelo zanimiva reakcija učencev glede velikosti in debeline posameznega zvezka (kar ob koncu ure privede tudi do preverjanja števila strani, zbranih besed, ročnega tehtanja posamezne knjige itd.).

Praden so učenci prejeli učne liste, so na i-tabli videli in preizkusili več različnih spletnih izdaj SSKJ. Pri vsaki različici slovarja je bil izbran posameznik, ki je moral nato poiskati razlago določene besede (npr. krakanje). Kot so ugotovili, vse ni bilo tako preprosto. Prek računalnika so morali znati poiskati elektronsko različico SSKJ. Žal nam pri uri ni deloval CD-ROM.¹ Tako so trije učenci, ki so bili pred tablo, ugotovili, da je ena različica² spletnega SSKJ brezplačna in jo je enostavno najti ter uporabiti. Druga spletna stran³ z več slovarji je bila že bolj zahtevna za raziskovanje. Za najnovejšo različico⁴ pa se je treba registrirati in imeti plačan dostop (ker imamo v knjižnici tiskano izdajo slovarja, so lahko učenci raziskovali tudi spletno različico).

Slika 1: Različne izdaje SSKJ so pripravljene za skupinsko delo. (Foto: G. Škrli)

- 1 Elektronska izdaja slovarja iz leta 2005 (ISBN 978-86-341-2059-2).
- 2 <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>.
- 3 <http://www.fran.si/>.
- 4 <http://www.sskj2.si/>.

Skupina 3 UČNI LIST

1. Pred seboj imaš 13. zvezek Slovarja slovenskega knjižnega jezika. Katera je prva beseda, s katero se začne ta del slovarja, in katera zadnja? Zapiši besedi in razlago.
2. SSKJ odpri na strani 3111 in izpiši besedo z največ pomeni. Koliko pomenov ima?
3. Izpiši besedo ulánka in njen pomen. Katerega spola je?
4. Katera je prva in katera zadnja beseda na strani 3037? Zapiši besedi in razlago.
5. Pravilno poveži kratice in njihovo razlago. Za rešitev naloge si pomagaj s seznamom kratic in kvalifikatorjev.

kozmi.	vojska
rod.	mineralogija
prid.	železnica
žel.	kozmetika
min.	pridevnik
vój.	rodilnik

Slika 2: Primer učnega lista za 3. skupino

Po iskanju v spletnih različicah so učenci po skupinah prejeli učne liste in zraven ustrezne tiskane izdaje SSKJ, na podlagi katerih so bile pripravljene posamezne naloge. Učiteljica je podala razlago in učence spomnila na prejšnjo uro pouka, pri kateri so že začeli obravnavati slovar, kako so v SSKJ predstavljene besede in kako ga uporabljamo, kakšen je videz zapisa (vse to so zapisali v obliki miselnega vzorca), ter jih opozorila na naloge, ki so jih že reševali v samostojnem delovnem zvezku (str. 37).

Torej učenci imajo predznanje oz. so že spoznali slovar, njegov videz, vrstni red zapisov besed. Ponovno so dobili navodila ter namige, kako se lotiti iskanja, reševanja nalog na učnih listih ter zapisovanja odgovorov. Delo je potekalo v skupinah. Vsaka skupina je imela drugačno izdajo slovarja (ali le določen zvezek), svoje učne liste ter pripomočke (zvezek in samostojni delovni zvezek). Ob tem je treba povedati, da so nekateri učenci med delom želeli uporabljati spletno različico, češ da je iskanje hitrejše in enostavnejše. Vendar je bil eden izmed ciljev tudi linearno branje in iskanje ustreznega gesla po abecedni ureditvi tiskanega slovarja, tako da so morali uporabljati ustrezno pripravljeno tiskano izdajo.

Ob koncu ure so učenci oddali učne liste. Z učiteljico sva preverila njihove zapise do nas-

lednje ure, ko so dobili vrnjene izdelke. Skupaj smo razjasnili nejasnosti oz. osvetlili pravilne rešitve.

Delo pri naslednji uri je bilo povezano s strokovnimi izrazi, z njihovo razlago, razvrščanjem gesel po abecedi, s predstavljanjem pomenov določenih besed (učni list v prilogi) in z odgovori na morebitna vprašanja s strani učencev.

Ob koncu ure so morali snov še ponoviti – odgovoriti na nekaj kratkih vprašanj glede uporabe različnih izdaj SSKJ (kako je urejen SSKJ; kako iščeš besedo v tiskani izdaji SSKJ; ali je besedo lažje iskati v tiskani ali v elektronski izdaji slovarja; pri kateri nalogi je bila bolj smotrna uporaba tiskane izdaje itd.) ter za domačo nalogo rešiti naloge v samostojnem delovnem zvezku na straneh 38–41.

SKLEP

V prispevku je bil predstavljen oris poučevanja dela s slovarji v knjižnici ter podrobneje predstavljen pouk slovenščine na temo SSKJ ob podpori knjižnice ter KIZ. Učenci drugače doživijo poučevanje v šolski knjižnici, ki nudi tiskane in elektronske vire. Z motivacijskega vidika je pomembna uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, saj nam omogoča pritegniti posameznike, ki so dovezetnejši za

sodobne poti ter uporabo modernejših virov pri učenju jezika. Hkrati pa je dobra primerjava ter nadgradnja tiskanih slovarjev oziroma lahko posameznik uvidi razlike, prednosti kot tudi slabosti enega in drugega vira (potek iskanja in enostavnost pri elektronski izdaji, preglednost, urejenost in linearno zaporedje besed v tiskani izdaji). Učenci spoznajo več različnih izdaj tiskanega slovarja in variacije

iskanja v elektronskih izvedbah. Pri takšnem pouku je tudi zelo pomembno skupinsko delo, ki krepi medvrstniško sodelovanje. Po sklopu ur pouka učenci poznajo namen in dostopnost slovarjev, znajo uporabljati slovarje v tiskani in elektronski obliki ter znajo dogovoriti na vprašanji, kako so besede predstavljene v SSKJ in kako ga uporabljamo. ●

Viri

Knjižnično informacijsko znanje. Kurikul: osnovna šola (2009). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport; Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 12. 6. 2015 s spletne strani: http://www.zrss.si/pdf/080711123601_1-k-knjiznicno_informacijsko_znanje_os-sprejeto.pdf.

Slovar slovenskega knjižnega jezika (2014). 2. dopolnjena in deloma prenovljena izd. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Slovenščina za vsak dan 7: samostojni delovni zvezek za slovenščino v 7. razredu osnovne šole: izdaja s plusom (2015). Ljubljana: Rokus Klett.

Sušec, Z. 2005. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport; Zavod RS za šolstvo.

Škrli, G. (2014). Učenje ter uporaba čitalniškega gradiva v čitalnici šolske knjižnice Osnovne šole Prule. *Šolska knjižnica*, let. 24, št. 1 (2014), str. 50–56.

Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina [elektronski vir]. 2011. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport; Zavod RS za šolstvo. Dostopno na spletu: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf.

GREGOR ŠKRLJ, univ. dipl. bibl., zaposlen kot knjižničar na Osnovni šoli Prule v Ljubljani.
Naslov: Osnovna šola Prule, Prule 13, 1000 Ljubljana
E-naslov: gregor.skrli@guest.arnes.si